17 AOUT 1968

RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 181/XI

Dátum: 28.6.68.

OBSAH

Ján BOROVIČKA /Pravda/	Otázniky nad demokratizáciou	str. 2
Jozef INOVECKÝ /Kultúrny život/	Kto zrehabilituje dedinu	str. 4
Dominik TATARKA Eugen LOBL Michal GRAFIK Anton HYKISCH Július STRINKA /Kultúrny život/	Perspektívy dneška	str. 6
JONÁŠ /Kultúrny život/	7 dní	str. 9
V. MIKULA /Ľud/	Pre záruku demokracie	str. 10
M.S. /Roľnícke noviny/	Legendy na piesku - Hospodárska spolupráca ZSSR-ČSSR bez rúška tajomstva	str. 11
Milan VÁROŠ /Smena/	Povestný Doubek prehovoril	str. 13
Dr. ŠKOTTA Dr. ŠTEFANOVIČ J. GROHMAN Ing. RADEV A. LIŠKA K. Škvarková - Š. VEĽAS /Beseda/	Slovo má spravodlivosť.	str. 17

PRAVDA, 19. júna 1968, str. 5.

2/181/XI

Otázniky nad demokratizáciou

Už dávno neprejavili zariadenia a inštitúcie masových informácií, spoločenské organizácie, továrne i úrady a vôbec celý pospolitý ľud našej vlasti za taký krátky čas toľko aktivity, vyplývajúcej hlavne z úprimného záujmu o socialistickú budúcnosť republiky.

Chcel by som vyjadriť svoje názory na niektoré spoločenské javy súčasnosti. Je to názor jedného z tých, ktorý dospel (vekom) až v roku 1948 pre vstup do jemu prípustnej politickej organizácie SSM, kde sa začal utvárať jeho charakter, svetonázor, jednoducho kde sa začal utvárať nový socialistický občan nezaťažený kapitalistickou minulosťou.

Bez karieristických snáh (bol som baníkom, robotníkom, hraničiarom a stredným technickým úradníkom) som sa aktívne zúčastňoval na politickom živote, mám za sebou päť mesiacov brigád na Trati mládeže a inde, prešiel som rôznymi funkciami a školeniami v ČSZM, ROH a KSČS. Vždy a všetko som konal z presvedčenia a bez nátlaku. Prečo toto vyznanie? Aby som zdôraznil, akí sme boli my, radoví bojovníci socializmu a čo si myslíme o súčasnom procese, ktorý tak odvážne začalo januárové plénum ÚV KSČS. Nestáli sme nikdy stranou pri výstavbe socialistickej spoločnosti, ale svojou drobnou prácou presadzovali sme líniu a program strany. A povedzme si pravdu, tlieskali sme nadšene Stalinovi, Chruščovovi, Brežnevovi, u nás Gottwaldovi, Zápotockému, Novotnému, no a dnes Dubčekovi a mnohým ďalším politickým autoritám za obdobie uplynulých dvadsať rokov. Nebol som nikdy svedkom toho, že by nás do aplauzu bol niekto nútil, alebo dokonca len vyzýval. Bol to dobrovoľný prejav súhlasu s tým, čo nám bolo naservírované a boli sme presvedčení, že to tak bolo správne. Dnes, s odstupom času, sa mnohé javí pri premietaní filmu dlhého 20 rokov ako nesprávne, ba dokonca škodlivé, až protizákonné. Podávajú sa o tom hodnoverné dôkazy, a preto ich treba uznať. Môže však niekto dnes s istotou tvrdiť, že v januári nasadený kurz je bez chýb, že nebudeme o 10 až 15 rokov, ba možno aj skôr konštatovať ďalšie nedostatky uplynulej etapy? Isteže treba jednoznačne odsúdiť napr. obmedzovanie osobnej slobody, násilné združstevňovanie, väznenie politických odporcov, ktorí nevyvíjali protištátnu činnosť a mnohé iné dnes známe negatívne črty minulosti. Je však potrebné a hlavne účelné tak konať za zvuku bubnov? To je otázka, ktorú si kladiem a na ktorú si neviem dať jednoznačnú odpoveď. Prečo? Socializmus je čo do poradia piatou formáciou spoločenského zriadenia a popri tých predchádzajúcich, ktoré trvali tisícročia, je vlastne len dojčaťom, ktorého treba vychovávať. I dieťa pri výchove sa nám často vymkne z rúk a keď dačo vyparatí, snažíme sa ako rodičia dostať ho na správnu cestu. Len zriedka rodič dieťa odsúdi, zavrhne, ak sa mu nevydarí.

Mám za to, že obdobie 1948—1968 bolo u nás jednou zo zákonitých vývojových etáp v rozvoji socialistického spoločenstva, a to čo sa z historického hľadiska dnes javí ako nesprávne, sme mali odsúdiť s väčšou dávkou etiky a pri použití kultivovanejšieho slovníka. Mali by sme zachovávať úctu k zaslúžilým osobnostiam boja za komunistické ideály a i napriek chybám, ktorých sa dopustili, uznať ich miesto v histórii. Veď väčšina z nich riskovala život a vegetovala v biede doma, často vo väzeniach a koncentrákoch. Neverím, že sa mnohí dopúšťali chýb zámerne alebo jednoducho z karierizmu udržiavali pofebruárové deformácie. Za základnú chybu minulosti považujem predovšetkým neschopnosť zmeniť vo vhodnom čase formy a metódy práce strany, štátneho i hospodárskeho aparátu a takto dokázať, že marxizmus nie je strnulá dogma, neschopná ďalšieho vývoja. No a za to sme zodpovední vari my všetci.

Veľa sa hovorí o politikoch buržoázneho Československa. Je trocha čudné, ak týchto oprašujeme a za pomoci tlače ich len-len nevyhlasujeme za svätých. Na druhej strane takmer jednoznačne odsudzujeme niektorých politikov už socialistickej republiky. Podľa toho, čo doteraz bolo publikované v tlači, rozhlase a televízii, sú pre nás buržoázni politici Masaryk, Beneš a Štefánik viac hodní ako politici komunistickí, či už u nás, vo ZSSR alebo inde. Takúto jednostrannú očistu histórie považujem za nesprávnu a škodlivú. Veď za Masaryka a Beneša sa strieľalo do robotníkov, bola nezamestnanosť, Slovensko sa zámerne udržiavalo ako zaostalá kolónia a rezervoár lacnej pracovnej sily, desaťtisíce občanov muselí opúšťať vlasť, aby si zarobili na každodenný chlieb, umožnili sa hladký vstup fašistickej armády na naše územie bez využitia ponúkanej pomoci ZSSR a pod. Dúfam však, že nezačneme ešte aj s očistou pohlavárov tzv. Slovenského štátu. Ako človek oddaný socialistickým ideálom si oveľa viac vážim ko-

munistických politikov, hoci sa dopustili vo svojej práci chýb, ba aj prechmatov.

Nechcem vystupovať ako advokát starých, vývojom prežitých foriem výstavby socialistickej spoločnosti, ale myslím si, že ak máme rehabilitovať (čo je opodstatnené) obete kultu osobnosti, musíme rehabilitovať i jeho obdobie (a to sa mnohým zdá neopodstatnené). Ide mi v podstate o to, aby sme v päťdesiatročnej histórii Československa objektívne posúdili všetko pre a proti, pravdivo zhodnotili doterajší vývoj a v ňom i úlohu osobnosti a aby sme neupadli z jedného extrému do druhého.

S tým súvisí aj otázka slobody a demokratizácie. Dlhé obdobie, v ktorom tieto termíny boli sčasti len pojmami, zapôsobilo pri náhlom uvoľnení ako omamná droga a mnohí si myslia, že teraz možno všetko. Zabúdajú, že každá sloboda a demokracia je relatívna a že jej rozsah určuje vždy a všade vládnúca trieda spolu s politickou stranou, ktorá je pri moci. Ak u nás zvíťazila robotnícka trieda po boku s roľníctvom a moc uchopila za súhlasu a podpory týchto tried komunistická strana, bude to zjavne sloboda a demokracia socialistická. Týmto privlastkom je teda určený aj ich rozsah. V posledných mesiacoch boli napríklad v rôznych závodoch ohlásené štrajky. I keď boli krátkodobé, kladiem si otázku: proti komu? Výrobné prostriedky sú v spoločenskom vlastníctve, hodnoty nimi vyprodukované sa taktiež v rôznych formách vracajú spoločnosti. Teda, kto má škodu zo štrajku v socialistickom zriadení? Som presvedčený, že my všetci. Ak chcú pracujúci prejaviť svoj nesúhlas s niečím a niekým, majú už dnes k dispozícii iné možnosti a prostriedky. V štrajkoch rozhodne nevidím prejav socialistickej demokracie a slobody. Práve naopak, jej prejavom je upevňovanie pracovnej disciplíny, slobodná výmena názorov, ako upevniť naše socialistické spoločenstvo, a nie ho rozbiť.

Nebezpečenstvo deformácií hrozí i dnes, síce v inej, nie takej bolavej forme. Ako lávina sa napríklad označujú ako hlavní vinníci chýb minulosti v hospodárskej politike štátu i v jeho administratívnom riadení nekvalifikovaní pracovníci. Áno, je toho hodne, čo čaká na nápravu. Ale kde boli tí (nie všetci, ale väčšina), čo dnes vedú taký tvrdý boj v podstate proti svojim otcom, ktorí museli prevziať rôzne vedúce miesta hneď po oslobodení, keď vládnúci proletariát nemal ešte vlastnú inteligenciu? Ak už vtedy boli dnešní kritici inteligenti, prečo sa nezapojili, čo vyčkávali, ako to dopadne? Väčšina z nich sedela ešte v školských laviciach a zabúdajú, že to boli práve tí nekvalifikovaní, ktorí im v nich sedieť umožnili. Jedni bojovali, iní študovali. Dnes nemajú títo kvalifikovaní inteligenti toľko inteligencie, aby sa k nim správali slušne a ak niektorí skutočne nestačia držať krok s vývojom, umožniť im dôstojný odchod, či už na odpočinok, alebo na iný úsek činnosti. Nakoniec i medzi nekvalifikovanými, teda i nevzdelanými je veľa takých, ktorí svojím prirodzeným nadaním dosiahli v práci veľké úspechy. Nebuďme extrémisti a nepodceňujme skúsenosť.

Využívam slobodu prejavu, aby som vyjadril názory, ktoré snáď nie sú vždy v súlade s názormi, ktoré zväčša dnes publikujú prostriedky a zariadenia masových informácií od rôznych prispievateľov. Domnievam sa však, že ak chceme na základe slobodnej výmeny názorov dospieť v našej spoločnosti k tomu relatívne najsprávnejšiemu smeru vývoja, treba vypočuť všetky hlasy, i keď si navzájom odporujú.

JÁN BOROVIČKA

PRAVDA, 19. júna 1968, str. 5.

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 25/68, 21. júna 1968, str. 1. a 10. 4/181/XI

/ Výňatky /

KTO zrehabilituje DEDINU?

JOZEF JNOVECKÝ

Ešte pred dvoma-tromi rokmi sme neboli schopní povedať verejnosti pravdu ani len o tom, ako je to s podielom poľnohospodárstva na tvorbe národného dôchodku. Oficiálne štatistiky vykazovali podiel iba vo výške 12—13 perc., v niektorých rokoch dokonca iba 8 perc. Pred dvoma rokmi Ústredný výbor KSČS síce zavrhol takéto skresľovanie vecí a osvojil si závery ekonómov, ktorí zistili, že skutočný podiel poľnohospodárstva na tvorbe národného dôchodku je približne 25 perc. (na Slovensku vyše 30 perc.), no okrem toho konštatovania sa v hospodárskej oblasti prakticky nič nezmenilo. Nevyvodili sa z neho príslušné praktické dôsledky. Investície do poľnohospodárstva zostali naďalej na rovnako nízkej úrovni ako predtým a nezabezpečujú taký rast výroby, ktorý by nás urýchlene zbavil zbytočného bremena dovozu pšenice, mäsa, masla a niektorých ďalších. Poľnohospodárstvo dostáva aj naďalej nízke kvantá priemyselných hnojív a ďalších chemikálií, poľnohospodárske stroje našej výroby aj naďalej zostávajú na nízkej úrovni, sú čo do kvality materiálu i výkonnosti pod svetovými parametrami. Dokonca aj v prípade tzv. fondovaných stavebných materiálov, ako sú cement, tehla, krytina, obkladačie dlaždice, odvodňovacie rúrky, rezivo atď., udržuje sa veľmi tvrdošijne doterajšia diskriminácia. A nič sa nezlepšilo ani v sociálnej oblasti. Väčšina družstevných roľníkov naďalej dostáva dôchodky pod úrovňou životného minima a z hodnôt, ktoré oni vytvárali a vytvárajú pre spoločnosť, si naďalej prilepšujú iní.

Ale najväčšia krivda a najväčší hriech sa na poľnohospodárstve páchajú pri stanovovaní nákupných cien poľnohospodárskych výrobkov. Tieto ceny sa určujú svojvoľnými byrokratickými metódami, bez prihliadnutia na skutočné ekonomické parametre. Keď sa vlani robila známa prestavba veľkoobchodných cien, zahrnuli sa do nej všetky národohospodárske odvetvia — s výnimkou poľnohospodárstva! Každý v tejto republike mal možnosť pri určovaní svojich cien vychádzať zo skutočných spoločenských nákladov — jedine poľnohospodári nie. Im sa ceny jednoducho nadiktovali. Ekonómovia vyrátali, že ak by sa pri konštrukcii nákupných cien v poľnohospodárstve uplatnili rovnaké princípy ako pri tvorbe cien v nepoľnohospodárskych odvetviach, automaticky by sa príjmy poľnohospodárov za trhovú produkciu zvýšili asi o tretinu, t. j. asi o 9 miliárd korún.

Ak niekde, nuž tak predovšetkým tu, v tejto sfére, treba hovoriť o rehabilitácii poľnohospodárstva ako celku. Riešenie, resp. neriešenie tejto otázky má totiž ďalekosiahle dôsledky. Závisia od nej napr. investičné možnosti poľnohospodárskych podnikov. Ale od nej závisí aj výška dôchodkov, lebo kým budeme mať družstvá, ktoré budú môcť svojim členom vyplácať iba 600—700 Kčs mesačne, budeme mať donekonečna aj nízke dôchodky 300—400 Kčs. Ale naliehavý dôvod sa teraz vynára v súvise s federatívnym usporiadaním republiky. Slovensko, ako je známe, je v mnohých výrobkoch prebytkovou, vývoznou krajinou. Zo Slovenska sa vyváža mäso, cukor, máme už prebytok mlieka atď. Bez riešenia nákupných cien v súlade s ekonomickými princípmi v nepoľnohospodárskych odvetviach by sa Slovensko pripravilo o významný prínos do svojho národného rozpočtu.

Rehabilitácia poľnohospodárov a rovnoprávnosť

Svojrázne názory na poľnohospodárstvo sa objavujú aj v súvise s rehabilitáciou poľnohospodárov ako jednotlivých občanov. Aj tu sa neraz ukázalo, že nie je občan ako občan. Vznikli dokonca návrhy, podľa ktorých postihnutých roľníkov nebude možné rehabilitovať podľa jednotného rehabilitačného zákona, a začal sa vypracovávať osobitný variant rehabilitačného zákona pre poľnohospodárov.

Odhaduje sa, že v päťdesiatych rokoch bolo neprávom postihnutých okolo 30 000 malých a stredných roľníkov. Skutočný počet bude pravdepodobne ešte väčší. Takémuto počtu ľudí zhabali majetky — role, inventár i domy — pozatvárali ich, vyvážali do pohraničia, označili za „triednych nepriateľov", šikanovali im deti, zbavili ich cti atď. Dnes by im to bolo treba všetko vrátiť. Nič však zatiaľ jednotného názoru ani na to, čo by sa im malo vrátiť, ani na to, kto má niesť hlavnú ťarchu nákladov rehabilitácie.

Ľahké je to u iných občanov: čo ti protizákonne zobrali, má sa ti vrátiť. Roľník je však opäť výnimkou. Naraz je veľa takých „apoštolov socializmu", ktorí sú proti tomu, aby sa roľníkom vracalo všetko, o čo ich obrali. Podľa jedných nemožno im napr. vracať pôdu, lebo by to ohrozovalo „princípy socialistického poľnohospodárstva". Ďalší sú aj proti vráteniu vecí „v súkromnom vlastníctve", t. j. napr. hospodárskych budov, a pripúšťajú iba návrat vecí „v osobnom vlastníctve", teda obytného domu a jeho zariadenia.

Ako vidno, nie je občan ako občan. Ak niekomu mimo poľnohospodárstva zhabali neprávom napr. auto alebo chatu, ktoré si statočne kúpil, má nárok na ich vrátenie. Ak si roľník za statočne zarobené peniaze kúpil rolu, postavil stodolu, maštaľ, šopy, nárok na ich vrátenie nemá mať.

Mnoho diskusií už bolo a zrejme ešte bude okolo otázky, kto má zaplatiť odškodné postihnutým poľnohospodárom: celá spoločnosť, alebo tie družstvá resp. štátne majetky, ktorým pridelili hospodárstva neprávom odsúdených a zlikvidovaných roľníkov? Autori návrhov rehabilitačných predpisov sa usilujú zvaliť túto povinnosť na družstvá a ŠM, tie sa však proti tomu ohradzujú. Argumentujú: prečo inde to bude hradiť celá spoločnosť a prečo v poľnohospodárstve to majú znášať sami poľnohospodári?

A tak treba čakať, aké stanovisko zaujmú poslanci.

Z mnohých rozhovorov som nadobudol jednoznačné presvedčenie, že väčšina družstevníkov nepociťuje nijakú neprekonateľnú túžbu vrátiť sa k bývalému, predružstevnému stavu. Príčiny sú jednoduché: práca v spoločnom hospodárení je predsa len menej namáhavá, pohodlnejšia; príjem — aj keď ešte nespĺňa všetky očakávania a želania — je predsa len istejší, pravidelnejší; niekdajšie riziko živelných pohrôm bolo u jednotlivca predsa len ďalekosiahlejšie, ako je v družstvách; a aj celkové sociálne zabezpečenie, hoci tu sú zatiaľ najväčšie nedostatky oproti ostatným skupinám našej spoločnosti, je predsa len účinnejšie ako pri individuálnom hospodárení.

Pravda, to všetko by nemalo brániť, aby sa nevyhovelo tým individuálnym prípadom, kde roľník chce a je schopný hospodáriť samostatne. Domnievam sa, že o tisíc alebo dokonca niekoľko tisíc individuálne hospodáriach roľníkov celkove nemôže otriasť socialistickou demokraciou.

JOZEF INOVECKÝ

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 25/68, 21. júna 1968, str. 1. a 10.

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 25/68, 21. júna 1968, str. 1, 5. a 10.

6/181/XI

Perspektívy dneška

1. Čo by podľa vás mohlo na Slovensku urýchliť a upevniť demokratický vývin?
2. Aký je váš názor na prediskutovanú otázku monolitného, resp. pluralitného politického systému u nás?

DOMINIK TATARKA

Povedzte, ako sa dá rozumieť tomu takzvanému demokratizačnému procesu:

Jedným ústami vyhlasujeme, že náš národ (český či slovenský) má bohaté demokratické, dokonca revolučné tradície. A teraz v mene týchto demokratických tradícií demokratický národ ide učiť, ako si má demokraticky vládnuť, práve politická organizácia, ktorá sa dosiaľ ani k vlastným členom nesprávala demokraticky, ktorá, ako vieme, neustále kohosi vyhlasovala za škodcov, frakcionárov, nepriateľov a svoje obete predhadzovala katom.

O demokratizačný proces v národe a v republike tu vôbec nejde. Ide tu o celkom iný proces, ktorý len z pokrytectva či slabosti nazývame demokratizačným procesom.

Naša republika od oslobodenia stále upadala, až upadla do položenia krajne devastovaného štátika, devastovaného ekonomicky, politicky i morálne. Dá sa oškľbaná hus ešte ďalej škľbať? Ďalej sa to už zdá neúnosné.

Tu prepukne demokratizačný proces: Akési ústupky, všeobecné a neurčité sľuby, federácia, vyjednávanie, čachrovanie.

Celý demokratizačný proces má za cieľ spustiť bežiaci pás výroby na značne vyššie obrátky. Argumentuje sa: Všetci sme na tom rovnako, všetci sme k pásu bezmála pripútaní rukami, mozgom, nevyhnutnosťou. Skúša sa: Budete fachčiť, makať, ale poriadne, naozaj intenzívne, iniciatívne v akorde, západným tempom za nášho východného vedenia.

Do demokratizačného procesu sa masy robotníkov a roľníkov nehrnú. Zatiaľ sa k nemu správajú — indiferentne. Aspoň Rudé právo ani Pravda neprinášajú správy, že by si družstvá alebo závody dávali dobrovoľné pracovné záväzky z vďaky strane a vláde za zrušenie cenzúry alebo za chystanú federáciu.

Pre mňa — keď sa ma na to pýtate — reči o demokratizácii sú reči o inom. Reči o tom, ako by sa to dalo zaonačiť, aby sa vlk nažral a koza zostala celá.

V položení, v akom sme, získať si súhlas národa určitými ústupkami, nápravou krívd — to je málo, je to čosi, ale predsa len primálo. V položení, v akom sme, nás môže vytrhnúť iba nadšenie národa.

Som veľmi nespravodlivý, som veľmi subjektívny, zhnitý alebo aký, keď hovorím, že vo vyhlásení Národného frontu nie je nič, čo môže nadchnúť občanov tejto republiky. Ani akčný program nenadchýna. Prečo Slovákov, slovenských [illegible]ikov nenadchýna ani federácia? Slov[illegible]mličky hovoria a myslia: Konečne! Neskoro, ale predsa, predsa len.

Človeka i národy vie nadchnúť iba sloboda. Nová náplň, nová, vyššia miera slobody, prostriedky jej realizácie. Iba sloboda dáva krídla jednotlivcom a národom.

Pre mňa je to dnes obec božia, obec spravodlivých, obec rovných, obec ohrozených — prázdnotou blahobytu, prázdnotou vysokého civilizačného štandardu.

Český ani slovenský národ, ani maďarská a ukrajinská menšina v tejto republike nepotrebuje vaše návody, sľuby demokratizácie. Činitelia, vládcovia, majte odvahu odvolať sa k národu. Našu obec, našu republiku nechránia zbory policajné, zbory armádne, zbory úradnícke, zbory atómové, zbory poslušné. Našu obec, našu republiku zo stavu devastácie, krízy, zo stavu lenivosti, rozkrádačstva, zaostalosti môže povzniesť iba hnutie. Veľké hnutie, ktoré nadchne a strhne každého občana.

Zatiaľ všetko, čo čítame v Pravde, sú iba nesmelé, opatrné kompromisy.

EUGEN LOBL

1. Prvou úlohou je vytvoriť od základu nový vzťah k študentstvu. Udalosti v celej Európe ukazujú, že študenti reagujú s citlivosťou seizmografu na poruchy spoločenského mechanizmu. Pritom si uvedomme, že naše študentstvo je oveľa presnejším odrazom sociálnej štruktúry spoločnosti ako na Západe, a preto aj oveľa presnejšie vyjadruje pocity celej mládeže, ba aj väčšiny národa.

Táto mládež je zhrozená tým, čo vie a čo sa dozvedá o minulosti, o minulosti, ktorá ešte stále dominuje v našej prítomnosti a ktorá hrozí určiť jej budúcnosť, budúcnosť bez perspektívy. Táto mladá inteligencia nechce byť naďalej manipulovaná a odmieta veľkých aj malých manipulátorov, ktorí ešte neodišli zo scény.

Ide o to — vytvoriť pre túto mládež svet, v ktorom chce žiť, ale uznať právo, aby tento svet spoluvytvárala.

Základným kritériom demokracie bude, do akej miery sme ochotní a schopní spolupracovať s mladou inteligenciou, akými demokratickými právami bude disponovať a akú bude mať možnosť nielen politicky žiť, ale aj tvoriť.

Druhou oblasťou politickej aktivity a vytvorenie základne pre ďalší rozvoj demokracie je vzťah inteligencie a robotníkov. Exis-

tujúci vzťah je vlastne neprirodzený. Vo Francúzsku sa celá robotnícka trieda pridala k hnutiu mladej inteligencie. U nás sa systematicky vrážal a ešte aj dnes vráža klin medzi fyzicky a duševne pracujúcich. A to napríek tomu, že v minulosti bolo príznačné, že najlepšia a najpokrokovejšia časť inteligencie stála po boku robotníctva a naopak. Malo by dôjsť k masovým kontaktom medzi vysokoškolákmi (A inteligenciou vôbec) s robotníkmi. Demokratizačný proces sa má opierať o túto spoluprácu.

Treťou oblasťou je oblasť federatívneho štátoprávneho usporiadania.

Federácia je výrazom socialistického postulátu sebaurčovacieho práva národa. Preto je potrebné každú fázu, každú etapu a každý čiastkový problém a opatrenia v realizácii nového štátoprávneho usporiadania chápať a realizovať ako súčasť socialistickej a demokratickej koncepcie a zabrániť tomu, aby sa túžba celého národa určiť svoj osud nezneužila protisocialistickými a protidemokratickými silami.

2. Pri všetkej kritickosti k minulosti treba vidieť a docenif, že sme vytvorili beztriednu spoločnosť ako — podľa môjho náhľadu — jedinej základne, na ktorej možno postaviť humánnu spoločnosť. Niet inej sily ako strany, ktorá je schopná zbaviť túto základňu od nánosu minulosti a preparovať ju pre budúcnosť. Tento proces sa nedá uskutočniť bez strany, a už vôbec nie proti strane, a uskutoční sa len vtedy, ak strana probojuje demokratickosť ako prechodný princíp v celej našej spoločnosti.

Nie som presvedčený, že pluralizmus prehĺbi a urýchli demokratizačný proces, skôr sa obávam, že ho spomalí. V žiadnom prípade nemyslím, že by sme mali túto otázku posudzovať ako nejaký abstraktný princíp, ale vychádzať z toho, že po dvadsaťročnom znetvorení socializmu a demokratizmu nemôžeme cez noc preskočiť do ideálne demokratickej spoločnosti, a bude treba postupne, dôsledne a neochvejne prehlbovať demokratizáciu. A to nielen v zákonodarstve a v oblasti inštitúcií, ale — a to nie v poslednom rade — aj v oblasti antropologickej, to znamená, že budeme ako subjekty demokraticky myslieť a demokraticky konať.

Považujem za veľmi múdru pripomienku s. Dubčeka, že „musíme rozlišovať ciele, o ktoré sa usilujeme, od prechodu k týmto cieľom, ktorý teraz prežívame a ktorý sa musí diať postupne po etapách".

MICHAL GAFRIK

1. Nazdávam sa, že veľa, veľmi veľa „vecí" a že sú pre normálnejší vývin priamo nevyhnutné. Napríklad keby sa v istých kruhoch konečne prestala oddeľovať federácia od demokratizácie. Napríklad keby sa upustilo od kamuflážnej teórie, že sa na Slovensku — „hore" aj „dolu" — všetko vyriešilo už kádrovými zmenami roku 1962 či 63 (okrem federácie) a že len Novotný v Prahe a jeho dvaja chránenci — Chudík v Bratislave a Cvik v „Tirane" — bránili „novým" ľuďom uskutočňovať na Slovensku dôslednejšie to, čo ostatne aj dnes mnohí uskutočňujú len veľmi rezervovane a s nevôľou. Vlastnosťou ľudského mozgu totiž je, že najmä v strednom a staršom veku je len zriedka schopný prekročiť a opustiť dlhými rokmi navyknuté spôsoby uvažovania, navyknuté mantery „riadenia". Platí to najmä o stredných a nižších funkcionárskych kádroch, ale iste nielen o nich.

Na Slovensku si iste vážime osobnú odvahu, s akou vystupoval v kritických dňoch tohto štátu napríklad Vasil Bilak a iní. To je historická zásluha, na ktorej už nik nič nezmení. Práve ako Slovák som však nemohol a nemôžem mať dobrý pocit z jeho útoku — a spôsobu tohto útoku — proti Smene (ktorá asi nie náhodou približne odvtedy má už nižšiu úroveň), ani z náhodnej konfrontácie, ku ktorej došlo uverejnením jeho názorov a argumentácie spolu s diskusným príspevkom akademika Šika nedávno v tom istom čísle a na tej istej strane Pravdy.

Veľkosť politika — to už hovorím v širšej súvislosti — nezávisí len od osobných dispozícií (intelektuálnych, morálnych, atď.), ale aj od toho, nakoľko sa dokáže obkľúčiť kolektívom odborníkov. Pochopiteľne, nesmeli by to byť narýchlo vyrobení doktori a docenti, ale skutočný trust mozgov. Potešiteľné je, že aspoň v niektorých odvetviach začína v tomto smere svitať aj u nás (myslím na spoluprácu s ekonómmi a právnikmi), aj keď neviem, či forma komisií je práve najvhodnejšou. Úplne mi však chýba účasť odborníkov z viacerých spoločenskovedných oblastí. Preto asi celá naša politika (myslím na d o m á c e slovenské vedenie) je ešte vždy nielen málo kultúrna, ale aj veľmi málo národná — napriek oficiálnemu prihlasovaniu sa k federácii! V tejto súvislosti, ako aj vzhľadom na obrovské množstvo úloh, ktoré pred nami stoja, veľmi zaľutovám terajšiemu vedeniu Zväzu slovenských spisovateľov, že namiesto mobilizovania maximálneho počtu intelektuálnych síl (aj z iných odborov), namiesto pričiňovania sa o toleranciu k rôznym a opačným názorom, ich práve rozvracia a umŕtvuje, šíri názorovú netolerantnosť.

Načim teda — napríklad — rehabilitovať rozum, vrátiť mu náležitú váhu a miesto, (vrátane vrodenej inteligencie jednoduchého slovenského človeka pred zbyrokratizovaným mozgom nejedného úzkoprsého „riadiča"-funkcionára), rehabilitovať názorovú toleranciu, nie na poslednom mieste pričiniť sa o občiansku rovnoprávnosť človeka (konečne by sme sa mali — skutkami, nie slovami — prihlásiť k deklarácii OSN o ľudských právach, s jej zásadami zoznamovať verejnosť, mlá-

dež na školách, ale najmä všetkých, ktorí v tomto štáte, až po poslednú obec, majú nejakú moc), rehabilitovať všetky staré osvedčené morálne zásady, človeka — jednotlivca vôbec, atď. atď. (navyznám sa v ekonómii, ale nazdám sa, že významným krokom k urýchleniu demokratizácie by mohli byť aj robotnícke rady v závodoch).

2. Som presvedčený, že sa od monolitného politického systému u nás časom upustí (aj keď to nebude jednoduché). Možno sa tak stane o rok, alebo neskôr. Zaiste pritom nepôjde o priamu kópiu niektorého z existujúcich modelov — ale to je už iná, zložitejšia otázka. Poznamenávam iba, že prílišné oddaľovanie tohto riešenia by asi nebolo na osoh.

ANTON HYKISCH

1. Viacej demokratov, resp. ľudí, ktorí pociťovali potrebu demokratizácie socializmu aj pred 1. januárom tohto roku.

2. Na túto otázku zhruba naznačuje odpoveď i sám Akčný program KSČS. Československá spoločnosť je spoločnosťou pluralitnou. Pod pluralitou rozumiem jednotu v základnom cieli (vytvorenie spravodlivého spoločenského poriadku — socializmu) a rôznorodosť v cestách a metódach uskutočnenia cieľa.

Udalosti na prelome 1967—68 sú pre mňa dôkazom, že monolitný model socializmu v ČSSR stroskotal.

Ak uznávame pluralitu na báze sociálnej (existencia spoločenských tried a skupín: robotníci, roľníci, inteligencia), národnej (Česi, Slováci, národnosti), generačnej (mládež ako spoločensko-politická sila, ktorá potrebuje svoje organizácie v NF), ba dokonca pohlavnej (Zväz žien ako súčasť Národného frontu a významná spoločenská sila), musíme uznať pluralitu aj na báze názorovej (marxisti, kresťania, nestraníci, príslušníci nekomunistických strán a pod.). Na počudovanie iba táto posledná „položka" mnohým na Slovensku nevonia. Akoby sa slovenský národ skladal iba z ľudí v námezdnom pomere, mládeže a penzistov, žien a chlapcov a akoby v hlavách ľudí poletoval hviezdny prach alebo sečka.

Vedúcu úlohu KSS ako strany bojujúcej za celonárodné záujmy Slovenska si neviem v najbližšej budúcnosti predstaviť bez podielu na moci aj s inými spoločenskými organizáciami Národného frontu, vrátane iných politických strán či združení, ktoré po novom spoločenskom zákone prípadne vzniknú.

Ak ľudia-občania nebudú mať inštitucionálne kanály na vyjadrenie svojich prípadne odlišných názorov na výkon politickej moci, ani desať dobre a poctivo myslených supervedeckých projektov a futurologických koncepcií nezachráni politický systém socializmu na Slovensku o pár rokov od nových otrasov a od nového trápneho monológu nad „chybami" a „deformáciami", za ktoré budú — ako vždy — zodpovední iba neškodní jednotlivci.

JÚLIUS STRINKA

1. Čo najvčasnejšie ústavnoprávne zakotvenie federácie. Nie preto, že by to samo osebe znamenalo víťazstvo demokracie na Slovensku, ale preto, že by sa týmto aktom zavŕšila etapa určitej neistoty a vyčkávania, v ktorej je možná falošná jednota skutočne pokrokových síl s maskovanými pokrokármi. Uskutočnenie federácie by napomohlo vnútornej diferenciácii politických síl na Slovensku, urýchlilo by kryštalizáciu a sebaidentifikáciu tých síl, ktoré budú fakticky schopné vziať na seba a úspešne sa zhostiť zodpovednosti za budúci osud Slovenska.

Pokiaľ ide o obdobie najbližších týždňov a mesiacov, o obdobie príprav mimoriadnych zjazdov KSČS a KSS, za najdôležitejšie pokladám napomôcť tomu, aby sa na tieto zjazdy dostali skutočne dôveryhodní progresívni delegáti. Druhou vážnou vecou je, aby tlač, rozhlas a televízia napriek dovolenkovému obdobiu vyvíjali v tomto čase maximálne sústredenú progresívnu ideovú aktivitu.

2. Princíp pluralizmu je neodmysliteľný od systému skutočnej demokracie, teda aj skutočnej socialistickej demokracie. Princíp pluralizmu je vlastne vyjadrením práva na sebarealizáciu toho, čo je humanitným zmyslom socializmu — na sebarealizáciu subjektivity či už jednotlivca, či určitej spoločenskej skupiny alebo aj celých veľkých kolektívov, napríklad i národov. Federácia bude napríklad tiež jednou z podôb realizácie princípu pluralizmu.

Pravda, treba chápať obavy tých, ktorí v dôslednom uplatnení princípu pluralizmu v dnešnom období vidia určité nebezpečenstvo aktivizácie, prípadne aj protisocialistických síl. Myslím si však, že strach má aj tentoraz veľké oči. Je kuriózne, že tento strach majú najviac tí, ktorí boli štrojcami dnešnej podoby socializmu. To sú si tak málo istí svojím dielom? Alebo ináč — je to naozaj ten pravý socializmus, ak sa oň treba tak báť?

Nazdávam sa, že dnes ide práve o vybudovanie takého socializmu, o ktorý nebude treba mať strach. A to môže byť jedine taký systém, ktorý bude môcť každá spoločenská zložka pokladať v pravom zmysle slova za svoj, ktorého chod a inštitucionálnu výstavbu bude môcť podľa vlastných predstáv účinne ovplyvňovať a svoje záujmy v ňom účinne presadzovať.

Pokiaľ ide o stabilitu pluralitného systému, na jej zachovanie existuje len jedna demokratická metóda: spoločenská autoregulácia na základe určitých všeobecne prijateľných a prijatých „pravidiel" hry — ústavy, zákonov, dohôd a pod. Rešpektovanie týchto „pravidiel" sa musí, prirodzene, i mocensky sankcionovať (na to je tu štát), ale až po hranicu toho, čo sa nimi vyslovene nezakáže (garantovanie humanity, socializmu) musí byť voľný priestor pre akúkoľvek aktivitu a iniciatívu.

Pluralizmus v takomto význame je podľa mojej mienky nevyhnutným minimálnym predpokladom demokratického socializmu. Navyše si však myslím, že nestačí ostať iba pri ňom. V demokratickom socializme nemôže ísť totiž iba o uznanie a súčasť rôznych spoločenských zložiek na pohybe celku, ale i o samotný tento pohyb, o jeho vnútorný dynamizmus, o vývojaschopnosť celku. A to sa nevyrieši holým priznaním práva zastúpenia, vytvorením akého korporatívneho štátu. Takýto útvar môže takisto stagnovať ako stagnoval monolitný byrokratický štát. Veď jednotlivé spoločenské zložky, skupiny, organizácie môžu zastupovať takisto progresívni ako konzervatívni predstavitelia — a kde je potom záruka dynamizmu? Zdá sa, že pri teoretickom projektovaní demokratického socializmu je pred nami ešte závažnejší problém ako problém pluralizmu: je to problém, ako vytvoriť, ako do politického systému zabudovať také mechanizmy, ktoré by zabezpečovali permanentnú vnútornú polarizáciu politických síl, ktoré by otvárali priestor a umožňovali sebarealizáciu najprogresívnejším a najdynamickejším silám spoločnosti ako celku i každej jednotlivej zložke osobitne. No tento problém presahuje meritum otázky, ako ste ju v tejto ankete sformulovali.

KULTÚRNY ŽIVOT, č. 25/68, 21. júna 1968, str. 1,5. a 10.

/ Výňatok /

Ydmé

Nedávne varovania pred protisocialistickými tendenciami, ktoré údajne hrozili nášmu spoločenskému poriadku, mali okrem iného ešte svoju anekdotickú stránku. Prednášali ich aj politici, ktorí mnohé roky nesčíselne ráz pri najrozličnejších príležitostiach rečnili o tom, ako celý náš ľud plne podporuje to či ono rozhodnutie, opatrenie alebo celkovú politiku strany a vlády. A odrazu teda tento ľud, ktorý tak nerozborne stál za všeličím, zocelený a všeliaký iný, zrejme by mal sklony naletieť všeliakým živlom — slepo nasledovať čarodejné melódie všeliakých píšťalkárov. Lenže s tou nerozbornou jednotou to nebolo celkom pravda ani vtedy a s nebezpečenstvom antikomunistických nálad medzi našim ľudom to tak celkom nie je pravda ani teraz.

Prirodzene, verejnosť v čase posledného zasadania ÚV KSČ mohla podľahnúť istému klamu stručného referovania. Zdalo sa, že každý rečník mal neobmenene aj túto tému: takzvané masové oznamovacie prostriedky, výstrelky a spomenuté tendencie. Lenže keď neskôr boli uverejnené príspevky alebo výňatky z nich, videli sme, že je to trochu inak. Niektorí rečníci totiž rozoberali, prečo sa takzvané protisocialistické tendencie z v e l i č u j ú a čo by z toho mohlo vyplynúť. Čiže — ako písala sovietska tlač (a ako u nás o tom referovala pražská Práce) — „na druhej strane sa vo vystúpení niektorých účastníkov pléna prejavili tendencie nedoceňovať nebezpečenstvo antisocialistických síl, pokusy vnucovať pochybné teórie o »novom modeli« v socialistickej spoločnosti". — Nehovoriac o tom, že s tým „vnucovaním" to nie je také zlé a že pri tomto vnucovaní by isto nebolo treba používať represívne metódy, máme tu ďalšiu tendenciu — niečo „nedoceňovať".

Kto si v teoretickom časopise ÚV KSČ Nová myseľ prečítal prvú časť štúdie českého historika Kaplana Zamyslenie nad politickými procesmi, ktorá sa zaoberá predovšetkým obdobím okolo februára 1948 a bezprostredne po ňom, tomu nemôžu uniknúť isté analógie. Bezprostredne po februári 1948 KSČ vychádzala z toho, že reakcia bola porazená a teda oslabená, a preto komunisti majú priaznivejšie podmienky ako kedykoľvek predtým, aby pod svojím vedením zjednotili všetky spoločenské vrstvy. Potom sa však Gottwald stretol so Stalinom, vtedajšie vedenie strany domyslelo dôsledky rezolúcií Informbyra a Slánský robil sebakritiku: nejde o zmiernenie triedneho boja, ale o jeho zostrovanie, podcenili sme sily reakcie, hovorili sme o československej ceste k socializmu, ktorá sa mala vyznačovať tým, že je to cesta pokojná atď.

Začal sa ostrý kurz, a pretože existovala istá nespokojnosť v časti robotníctva, vedenie strany sa oprelo o tieto robotnícke hlasy, a tým ich robilo ešte úderneišími.

Vyhlásilo sa teda — vtedy, po februári 1948 — že hlavným nebezpečenstvom sú ustavične silnejšie protikomunistické sily a že boli mylné predstavy o československej ceste k socializmu.

Dejiny sa nikdy neopakujú, preto dnes nemáme analogickú situáciu, ale veľmi dobre v nej môžu byť analogické momenty. Až po niektoré detaily.

Napríklad keď pražská Práce priniesla ohlasy na predtým uverejnený článok filozofa I. Svitáka, na ktorý dostala najrozličnejšie stanoviská a okrem iných (od Jana Kotka z Kuřtma) aj takéto: „Sme radi, že vy a vám podobní ste vyplávali na povrch a začínate plniť úlohy vašich ideových centier, umiestnených smerom na západ od nás... Neradi by sme vás všetkých raz našli ako nepriateľov pod hlavňami guľometov a kanónov ľudových milícií." Ani táto mentalita zostrujúceho sa triedneho boja, mentalita „stavu obliehania" teda ešte nie je mŕtva, ale dostáva sa čoraz väčšmi na periférii. Sila dnešného obrodného procesu je však v tom, že sa dnes uskutočňuje, čo si predstavovala, z čoho pôvodne vychádzala — hoci ešte neurčito a nedôsledne — už pred dvadsiatimi rokmi vtedajšia generácia komunistických politikov.

Hlasy, ktoré sa dnes ozývajú proti tejto ceste, akokoľvek znejú povedome, môžu dnes spĺňať iba funkciu teoretických polemík, nie funkciu autoritatívnych direktív.

Na našom modeli socializmu si natoľko zakladáme, že už o ňom asi neprestaneme hovoriť. A zákony, ktoré tento mesiac prerokúva Národné zhromaždenie, ukazujú, že nemienime o ňom len hovoriť.

JONÁŠ

ĽUD, 19. júna 1968, str. 3.

10/181/XI

Plné oprávnenie existencie nekomunistických strán

Pre záruku demokracie

Minulosť sa nesmie opakovať ✪ Kto so mnou nesúhlasí, nech napíše!

Keď 4. júna 1968 šéfredaktor ĽUDU A. Korman vyzval členov SSO i nestranníkov do verejnej diskusie na stránkach Ľudu, rozhodol som sa, že napíšem aj ja niekoľko slov o nutnosti politických strán. Na druhý deň však vyšiel článok A. Kuruca „Prečo vstupujem do Strany slovenskej obrody". Autor veľmi pekne zdôvodnil význam SSO v dnešnom a budúcom politickom vývoji. Pomyslel som si, že niet už čo k tomu dodať, no i tak chcem povedať svoj názor.

Netreba zdôrazňovať, že progresívne sily KSČS na čele s A. Dubčekom urobili záslužný čin pre demokratizáciu nášho života. A nejde len o akési uvoľnenie, ale o prestavbu celého politického diania na demokratickom základe. ÚV KSČS predstúpil pred verejnosť s Akčným programom, s ktorým v podstate musí súhlasiť každý statočný občan našej vlasti. Môžeme sa teda opýtať: na čo sú ostatné politické strany?

Volá sa po zárukách. Chceme, aby demokratizačný proces bol trvalý, aby nebol iba v tom čase, keď si dávame do poriadku hospodárstvo. Chceme, aby sa minulosť neopakovala, minulosť procesov, malých i veľkých deformácií. Zrušila sa cenzúra tlače a mnohí vidia práve v tom záruky demokracie. Zároveň vznikajú robotnícke výbory na ochranu slobody tlače. Uvedomujeme si, že keby ostatné politické strany nemali svoju tlač, záruka, plynúca zo slobody tlače, by bola zárukou fiktívnou. Stačí výmena šéfredaktora, aby sa nedostali do novín články určitého charakteru a bez oficiálnej cenzúry vznikne dostatočná cenzúra, ktorá zamedzí publikovanie „nežiadúcich" názorov. Neviem, nakoľko sú pravdivé správy o chystanej personálnej zmene v redakcii Student. Tiež neviem, či by redakcia Pravdy uverejnila protest predsedu Slovenskej organizácie na ochranu ľudských práv dr. Vidru na útoky dr. Husáka proti tejto organizácii (Aktuálna otázka, Sloboda, č. 23). A bolo na čase povedať už také slovo, lebo sa dostaneme do starých koľají nedôvery a obviňovania.

Pre záruku demokracie môžu zohrať veľkú úlohu nielen predstavitelia nekomunistických strán v parlamente, ale aj ich noviny.

Vedenie KSČS odmieta v súčasnej vývojovej etape opozičnú stranu. Dnes takáto strana snáď naozaj nie je potrebná, či jej nebude však treba v budúcnosti, to zatiaľ nevieme. Ministerstvo vnútra vydalo vyhlásenie, že v súčasnosti u nás neexistuje právny stav na vytvorenie opozičnej strany. Myslím, že v demokratickom štáte musia mať občania možnosť vytvoriť si opozičnú stranu, a to v tom prípade, keď jestvujúce strany stratia dôveru svojich členov a občanov. Samozrejme, ideálne bude, keď k tomu vôbec nebude musieť dôjsť. V možnosti opozície vidím dôležitú zložku záruky progresívneho vývoja spoločnosti.

Ako budúci člen SSO si želám, aby strana presadzovala požiadavky Deklarácie ľudských práv, lebo lepší program pre všetkých ľudí som dosiaľ nečítal. V Ľude by som chcel viac čítať o činnosti ostatných politických strán, o ich programoch, aby sme vedeli, v čom sa zhodujeme a v čom sa rozchádzame.

Napísal som, čo si myslím. Kto nesúhlasí s niektorými názormi, nech napíše. Na základe argumentov rád poopravím svoju mienku.

V. MIKULA

Hospodárska spolupráca ZSSR-ČSSR bez rúška tajomstva

LEGENDY NA PIESKU

BURLIVÝ vývoj diskusií posledných týždňov nastolil celý rad otázok a otáznikov na okraj našich hospodárskych vzťahov so zahraničím. Ľudia sa pýtali, ako sme na tom v meradle svetového hospodárstva. A odpovede neboli veľmi povzbudivé. RVHP? Už niekoľko rokov márne hľadá správny smer svojho ďalšieho rozvoja a cez niektoré dielčie pokusy stále ešte naša úloha v tejto organizácii nezodpovedá nášmu významu. Hospodárske kontakty so Západom? Naša hospodárska politika voči vyspelým kapitalistickým krajinám, najmä voči najbližším európskym susedom, združeným v EHS, sa vyznačovala dlhý čas len pasívnym očakávaním rozpadu „spoločenského trhu". Keď k tomu nedochádzalo, pokračovali sme v pštrosej politike a odmietali sme toto ekonomické združenie zobrať na vedomie. Tretí svet? Naše vzťahy voči rozvojovým krajinám sa museli našim občanom javiť ako bezkoncepčné sebapresviedčanie o tom, že v týchto krajinách už takmer dochádza k socialistickým revolúciám. Nebrali sme ohľad na objektívne podmienky týchto krajín, ani na reálne možnosti nášho štátu skutočne ekonomickou pomocou podstatne ovplyvniť ich rozvoj.

To, že sa v minulosti miesto reálnych rozborov vzájomnej výhodnosti proklamovali iba heslá o sovietskej bratskej pomoci nášmu hospodárstvu, zrodilo celý rad legiend. Veľa otáznikov o našej vzájomnej hospodárskej spolupráci a obchode bolo treba vysvetliť a uviesť mnohé chýry na pravú mieru. A tak po zlikvidovaní utajovania rôznych čísiel je možné demonštrovať čosi viacej ako holý fakt, že ČSSR je jedným z najväčších obchodných partnerov ZSSR.

ROPA ZA 15 RUBĽOV

Objem vzájomných dodávok medzi ZSSR a ČSSR je ozaj vysoký. Tohto roku dosiahne výmena tovaru medzi obidvoma našimi štátmi 1,9 miliardy rubľov. Sovietsky zväz je vôbec hlavným obchodným partnerom Československa. Kryje zo 43 percent našu spotrebu, pokiaľ ide o suroviny a materiál a do ZSSR ide zasa polovica nášho exportu strojov, a 17 percent výrobkov širokej spotreby. Čo sa k nám dováža a za akú cenu? Začnime s ropou. Medzi našimi občanmi sa šírili fámy, že za sovietsku ropu platíme nepomerne viac, ako je cena ropy na svetovom trhu. Nie je to tak! Nepravdivé správy vychádzali z neznalosti dohôd. Nakupujeme totiž ropu franko naše hranice. Sovietsky zväz obchoduje s nami — ako aj s inými partnermi na základe zásady, že dopravné náklady sa nedelia medzi kupujúcim a predávajúcim, ale že si kupujúci odoberá tovar na hranici. Ak sa šírili chýry, že Taliani platia za sovietsku ropu menej ako my, tak je tomu tak iba preto, že si ju preberajú v čiernomorských prístavoch. Teraz nakupujeme sovietsku ropu približne za 14 až 15 rubľov za tonu, čo sa v parite rovná približne dolárom. Keby sme ju kupovali kdekoľvek na svete po 8 až 12 dolárov za tonu podľa druhu, potom by pri dopravných nákladoch do Československa v priemere 6 až 8 dolárov, stála v najlepšom prípade 17 až 18 rubľov pri horšej kvalite (ropa s veľkým obsahom síry, akú náš priemysel nepotrebuje) alebo až 20—22 dolárov. Inými slovami: za tonu ropy by sme zaplatili o 4 až 5 rubľov viac ako platíme v súčasnosti za sovietsku ropu. Natíska sa otázka: akej kvality je vôbec sovietska ropa? Ide o typickú ropu štandardnej kvality, akú dodáva i väčšina krajín Stredného východu.

ROPA AŽ Z IRÁNU?

Je však otázka, koľko ropy nám bude ochotný Sovietsky zväz v budúcnosti dodávať. V roku 1970 budeme potrebovať asi desať miliónov ton, v roku 1975 asi 16 miliónov ton, v roku 1980 vyše 20 miliónov ton ropy. Pre porovnanie: tento rok spotrebujeme 8 miliónov ton ropy. Pre rok 1970 je dlhodobou dohodou o vzájomnej výmene tovaru so ZSSR zabezpečené 9,5 miliónov ton, v každom ďalšom roku o milión ton ropy viacej. A tak budeme nútení rozdiel medzi dohodnutou objednávkou a našou potrebou nakúpiť inde. Rysuje sa taká možnosť v Iráne, ktorý predstavuje trvalý zdroj ropy a na druhej strane stáva sa významným trhom pre strojárske výrobky, najmä investičnej povahy. Obchod s ropou ako obchod s každým iným tovarom je otázkou vzájomnej výhodnosti pre zainteresovaných partnerov. Meradlá výhodnosti sú vždy relatívne, lebo musia vychádzať z podmienok, za ktorých každá zo zmluvných strán k obchodným transakciám pristupuje. Z nášho hľadiska je dovoz sovietskej ropy a zamýšľaná operácia s Iránom optimálnym obchodným riešením.

RUDA A ZRÁŽKY Z NEJ

Napokon je tu i ďalšia významná surovina: železná ruda. V tomto roku dovezieme zo ZSSR 9 930 000 ton železnej rudy a koncentrátu. Zmluvne sa je zaručená priemerná kovnatosť 55 perc. železa. Dováža sa jednak kusová ruda s garantovanou kovnatosťou 49,3 perc., ďalej aglomerát o obsahu 53,9 Fe a z celkového množstva asi 20 percent koncentrátu o obsahu 63,5 perc. Fe. Cena železnej rudy je stanovená podľa obsahu železa. Za tonu rudy o obsahu 53 percent železa platíme deväť rubľov. Prirodzene, opäť franco naše hranice. Za každé percento železa navlac sa k cene pripočítava určitá suma; keby sa kovnatosť znížila, platili by sme menej. Prax zatiaľ ukazuje, že sa kovnatosť pravidelne prekračuje. Zmluvne je stanovená i vlhkosť na 4 percentá, ináč sa z ceny opäť robia zrážky.

NIET „SEBAOBETOVANIA"

Legendy z čias prísneho utajovania sa snažili verejnosti predstaviť našu spoluprácu so ZSSR ako akési sebaobetovanie v záujme internacionalizmu. A zatiaľ, ako vidieť, ide o obchod ako každý iný so všetkými svetlými ale i tieňstými stránkami. Mohli by sme železnú rudu nakupovať hoci vo Švédsku. Tá sa predáva za sedem až deväť dolárov, čo sa, ako som už spomenul, v parite rovná približne rubľom. Lenže ide o cenu franco domáci prístav. Keď prirátame dopravu po mori, prekládku v prístave a tranzit cez Poľsko, asi by sme sa nedopočítali nákladov. Dopravné náklady nie sú skutočne maličkosť. Vedia poriadne predražiť každý tovar, či surovinu. A potom, je tu ešte otázka: kde zobrať na rudu doláre? Museli by sme ich najprv vyprodukovať na západnom trhu, na ktorý zatiaľ nemáme veľa čo ponúknuť.

Pri obchode so Sovietskym zväzom nejde o nejaké tlakom presadzované komodity. Sovietski partneri našim predstaviteľom neraz zdôrazňovali, že keby sme považovali ktorúkoľvek obchodnú transakciu pre seba za nevýhodnú, môžeme ju kedykoľvek zrušiť a zabezpečiť si náhradu kdekoľvek na svetových trhoch. A to je niečo viacej ako gesto. Veď niečo podobné by asi ťažko na Západe obchodný partner urobil bez toho, že by nežiadal náhradu za nerealizovanú obchodnú transakciu.

KOĽKO NÁM DLHUJE ZSSR?

Za posledných viac než dvadsať rokov objem nášho zahraničného obchodu so ZSSR stúpol viac než 70 ráz, a má tendenciu ďalej sa zvyšovať. V súčasnosti je naše obchodné saldo so ZSSR dosť vysoké, nedá sa ale povedať, že ZSSR je naším veľkým dlžníkom. Aj tu sú rôzne háčiky. Naše pohľadávky sú fakticky bežným úverom, spojeným s obchodnými operáciami. Na celom svete je totiž zaužívaná prax, že pri dodávkach tovaru sa odberateľovi poskytuje úver. Ide o úver rôzneho charakteru. Jeden je celkom bežný úver, spojený

s obchodnými operáciami, tzv. manévrovací úver, ktorý sa pohybuje vždy približne na úrovni 8 až 10 percent. V našom obchode so Sovietskym zväzom sa teraz pohybuje len v rozmedzí 1,3 až 1,8 perc. z celkového spomenutého už ročného obratu 1,9 miliardy rubľov. Ak sa niekto nazdával, že v tejto oblasti úverov je nám ZSSR veľmi zadlžený, tak je to hrubý omyl. Saldo tohto úveru predstavuje v súčasnosti iba 0,8 percenta ročného obratu v náš prospech. Obrazne povedané: ide o dvojtýždenný predstih v našich dodávkach do ZSSR.

AJ V ÚVEROCH VZÁJOMNÁ VÝHODNOSŤ

Ďalšou formou úverov sú skutočné úvery, ktoré majú účelový charakter. Poskytujeme ich bežne aj iným spriateleným krajinám, lebo si nimi zabezpečujeme suroviny, ktoré nemáme. Úvery nám dávajú záruky, že tieto dodávky budeme mať zabezpečené na 10 až 15 rokov aj po splatení úverů za ceny platné v čase splácania úveru. Je to vlastne naša investičná politika ako krajiny s rozsiahlym spracovateľským priemyslom, ktorá nemá vlastné suroviny doma, musí si ich teda zabezpečovať za hranicami. Tieto úvery predstavujú približne 500 miliónov rubľov a odrážajú sa v našej účasti na ťažbe síry v Poľsku, farebných kovov v Bulharsku, ZSSR, Juhoslávii, či vo využívaní trstiny v rumunskej delte Dunaja.

Spomenuli sme už, že dodávame do ZSSR asi za 600 miliónov rubľov strojové zariadenia. Táto transakcia je pre nás výhodná napríklad v tom, že tieto exportné artikle nepredávame prakticky tak ako je zvykom na celom svete — na 10 až 15-ročné úvery.

A tak terajšia prax je pre nás výhodná a to tým skôr, že sami sa začíname uchádzať o zahraničné úvery, resp. zahraničné pôžičky.

Uviesť naše národné hospodárstvo do chodu bude možné, ako sa zdá, pomocou oživujúcej injekcie vo forme zahraničnej pôžičky. ZSSR nám v polovici päťdesiatych rokov už raz poskytol takúto devízovú pôžičku. Uskutočnilo sa to vtedy tak, že sovietska štátna banka deponovala svoje zlato u niektorej západnej banky (obchody tohto druhu sa robia zvyčajne v Paríži) a tá nám potom na toto zlato požičala devízy. Takéto obchody sú zvyčajne veľmi výhodné práve preto, že sú podložené zlatom, čo dáva stále ešte ten pravý pocit istoty.

ZSSR NÁM POSKYTUJE DEVÍZOVÚ PÔŽIČKU

Pri posledných medzivládnych rokovaniach v Moskve naša delegácia informovala sovietsku stranu o predpokladaných štrukturálnych zmenách v našom priemysle a o investičných zámeroch s tým spojených. Tieto zámery budú vyžadovať úvery vo výške 260 miliónov dolárov v strojovom zariadení a licenciách. Sovietska vládna delegácia prejavila pre tieto plány plné pochopenie, lebo okrem iného zodpovedajú aj sovietskym záujmom — riešia sa totiž zväčša úlohy takej výroby, ktorej výrobky ZSSR dováža z kapitalistických krajín. O celom projekte sa ešte rokuje na úrovni expertov, ale poskytnutie pôžičky je už otázkou najbližších dní.

Na záver konkrétny príklad užitočnej hospodárskej spolupráce medzi ZSSR a ČSSR, uskutočňovanej na zásade rovnosti a vzájomnej výhodnosti: ZSSR sa zaviazal k dodávkam dvoch miliónov ton železorudného koncentrátu (palet) ročne počnúc rokom 1972. Táto dohoda umožní nám dosiahnuť úspory koksu a predovšetkým zefektívniť prevádzku vo Východoslovenských železiarňach (palety obsahujú až 86 percent železa). Nebudeme musieť v Košiciach stavať aglomeračný pás, čo predstavuje úsporu asi 300 miliónov Kčs a navyše ZSSR nežiadal od nás úver na výstavbu príslušného zariadenia pre prípravu paliet pre nás. V ZSSR ho totiž musia ešte len postaviť. A iný príklad: plynovodom k nám začiaľ prichádza zo ZSSR asi jedna miliarda kubických metrov plynu ročne. Od roku 1975 sa toto množstvo bude postupne zvyšovať až na tri miliardy. Tým máme fakticky už teraz zabezpečený dostatok plynu pre chemický priemysel a pre vyriešenie plynofikácie veľkých miest.

M. S.

ROĽNÍCKE NOVINY, 22. júna 1968, str. 5.

Povestný Doubek prehovoril

MILAN VÁROŠ

V posledných týždňoch sa na stránkach našej tlače poprí mene A. Novotného, Šejnu, Bacílka a iných veľmi často spomína aj Bohumil Doubek (na snímke), povestný šéf vyšetrovacieho odboru pre stranických funkcionárov na Ministerstve bezpečnosti a vnútra Tento muž, člen strany od roku 1945, bol jedným z najmocnejších u nás v rokoch kultu osobnosti a najmä v rokoch 1951—1953, kedy mal iba 32 rokov. Viedol vyšetrovanie proti dr. Clementisovi a iným zatknutým vysokým štátnickým a stranickým funkcionárom.

Bol to on, ktorý „učil" a dirigoval iných príslušníkov ŠTB, aby „naučili" nevinných ľudí naspamäť nezmyselné výpovede. On zháňal a predkladal ministrom bezpečnosti — Kopřivovi a Bacílkovi „dôkazy" o vinách nevinných. On, Bohumil Doubek, označil pôvodné trestné oznámenie bratislavskej ŠTB proti Viliamovi Žingorovi za oznámenie „spracované četnickým spôsobom", t. j. označil ho za nedostatočné, chcel iné, ostrejšie oznámenie, aby Žingora, Nosáka, Bibzu a iných neodsúdili iba na niekoľko rokov väzenia, ale na trest smrti. On, ktorý sa nemôže pochváliť nijakou činnosťou proti fašizmu, bol pánom života a smrti mnohých väznených protifašistických bojovníkov.

Vyznamenali ho Radom republiky a Radom 25. februára II. stupňa.

V archíve Odborového riaditeľstva Čedoku v Prahe je doklad, že jeho prijatie do práce v Čedoku (roku 1958, po prepustení z väzenia, teda keď už nepracoval na Ministerstve vnútra) je „záležitosť najvyšš dôvernou najvyšších stranických a štátnych orgánů..."

Od roku 1964 je B. Doubek na invalidnom dôchodku.

Richard Slánsky (brat popraveného generálneho tajomníka KSČS) povedal, že keď ho zatkli, Doubek ho v ruzynskej väznici privítal slovami: „Tady ho máme! Klec spadla. Rozšlapeme vás všechny jako hadí havěť!"

Bohumil Doubek doteraz rezolútne odmietol viacerých novinárov, nikomu ešte neposkytol rozhovor. Mne sa to — aj vďaka jeho svokre — podarilo, a tak i kvôli pokusu o osvetlenie niektorých skutočností z nedávnych čias a na žiadosť našich čitateľov uverejňujeme nasledovné otázky a odpovede:

Interview so šéfom vyšetrovania dr. Clementisa, Slánskeho a iných

Vašimi rukami, pán Doubek, ako šéfa vyšetrovania na Ministerstve vnútra a ako neobmedzeného vládcu nad väzňami v Ruzyni a iných väzniciach — prešli mnohí účastníci protifašistického odboja, statoční chlapci zo Slovenského národného povstania. Môžete povedať, čo ste vy robili po roku 1939 — v čase okupácie Čiech a Moravy?

— Roku 1939 som mal 20 rokov. Pracoval som v Prahe vo fabrike Karosárne ako robotník, neskôr ako kontrolór. Začal som študovať medicínu, v treťom semestri som vypadol, lebo som bol ženatý, mali sme dieťa a ďalšie sme čakali, a preto som musel zarábať...

Pracovali ste v ilegalite, bojovali ste proti fašistom, okupantom svojej vlasti?

— Nie.

Čo ste robili po oslobodení?

— Roku 1945 som začal pracovať na sekretariáte ÚV KSČS.

Kedy ste vstúpili do KSČS?

— Roku 1945.

Ako to, že ste sa stali hneď pracovníkom najvyššieho stranického orgánu? Ako k tomu došlo?

— Dva mesiace po vstupe do strany som začal pracovať na ÚV KSČS. Pri mojom prijatí na sekretariát ÚV KSČS zrejme zohralo určitú úlohu aj to, že pochádzam zo starej komunistickej rodiny, súdruhovia poznali môjho otca, starého komunistu a tak ma odporučili...

Do strany ste teda vstúpili ako 26-ročný a po oslobodení. A kedy ste začali pracovať na Ministerstve vnútra a kto vás tam preradil z ÚV strany?

— Preradil ma Kopřiva. Na Ministerstve vnútra som pracoval od roku 1950 do septembra 1954. Od roku 1951 do roku 1953 som bol veliteľom odboru vyšetrovania pre stranických funkcionárov, bol som teda na čele toho osobitného oddelenia, ktoré v rozhovore pre Smenu spomínal Karol Bacílek.

Nechcete sa vyjadriť k politickým procesom, najmä k procesu so Slánskym a ostatnými?

— Nechcem o tom znova hovoriť. Už roku 1955, keď ma zatkli, som o tom všetkom vypovedal a veľmi podrobne. Táto skutočnosť je známa. Zdôrazňujem, že to bola prvá výpoveď, ktorá veľmi pomohla pri rehabilitáciách. Tým nechcem zmierňovať svoju vinu. Priznal som ju už a priznávam ju aj dnes. Za svoj diel zodpovednosti som bol potrestaný. Svoju vinu nechcem zvaľovať na iných. Zodpovednosť za to, čo som robil, ešte stále cítim aj pred svojimi deťmi, ponesiem to po celý život. Čakám na komisiu na čele so súdruhom Pillerom. Je to už, myslím, tretia komisia ÚV KSČS, ktorá má preveriť politické procesy. Niektorých členov komisie osobne poznám a verím, že správa komisie bude objektívna.

Hovoríte, že ste boli šéfom vyšetrovania iba pri známom procese so Slánskym a ostatnými obvinenými, ktorých súdili spolu s ním...

— Áno. Pri ďalších procesoch som už tak neangažoval. Bol som šéfom vyšetrovania aj pred procesom s dr. Husákom, Novomeským, Holdošom a ďalšími, ja som však už ich vyšetrovanie nedokončil a nedával som dohromady ani protokoly z ich výsluchov.

Od januára tohto roku vás mnohé noviny veľakrát spomenuli a vždy iba negatívne čo je — samozrejme — v poriadku. Aký je váš názor na to?

— Proti tým článkom neprotestujem, nepíšem do redakcií, hoci niektoré tvrdenia o mne sú nepresné.

Hovorí sa, že vo väzení Ruzyň sú podzemné kobky...

— Neboli a nie sú, veď predtým tam bol rybník, ktorý vysušili.

Poznáte sa s bývalým šéfom 8. oddelenia ÚV KSČS Mamulom?

— Nie, dozvedel som sa o ňom až teraz — z novín.

A s Antonínom Novotným?

— S Antonínom Novotným sa poznám, stretli sme sa viackrát na rôznych poradách, avšak neboli sme priatelia, náš styk bol iba služobný a zdôrazňujem i to, že nikdy sme služobne nestáli na tej istej rovine. Novotný bol vždy funkčne viac ako ja.

Čo vás najviac mrzí z vašej činnosti na Ministerstve vnútra?

— Predovšetkým to, že som tam išiel vôbec pracovať. Nemal som to prijať. O mnohom som bol vnútorne presvedčený, nehovorím to však na svoje ospravedlnenie. Som zodpovedný za veľa, za formulácie výpovedí Clementisa, Slánskeho, Gemindera a iných, aj za činnosť svojich podriadených vo väzení Ruzyň, atď.

Nechcete sa vyjadriť o svojej vine konkrétne, napríklad v súvislosti s niektorými popravenými?

— Nie, to a nedá tak zužovať, moja vina súvisí so všetkým, čo som na ministerstve robil. Boli to tragické udalosti.

Je známe, že v povestnej pražskej väznici Ruzyň sa diali v päťdesiatych rokoch hrozné a neľudské udalosti. Nevinných ľudí, a medzi nimi i niektorých vysokých stranických a štátnických činiteľov tam týrznili hladom, častovali bitkou, veľkým psychickým a fyzickým tlakom, fingovali tam popravy, používali ľadové sprchy a ako napísal vo svojej knižke Eugen Löbl, zaväzovali hlavy do mokrých handier, pri schnutí to spôsobovalo šialené bolesti. S väzňami tam hovorili hrubými slovami, proste a stručne: boli tam pomery ako vo fašistických koncentrákoch a vyšetrovatelia, niektorí činitelia ŠTB sa väzneným súdruhom právom javili ako odporní a neľudskí...

— Ja hrubé výrazy nepoužívam, ani doma. Ako veliteľ vyšetrovateľov som vulgárne nemusel hovoriť. Ale nehovorím, že moji podriadení tak nehovorili a nerobili, boj som ich veliteľom, nevyčítal som im to, som teda za to zodpovedný, vyšetrovateľov som ako ich veliteľ kontroloval...

Kedysi ste boli všemocný, mali ste zrejme veľa priateľov, máte ich aj teraz?

— Mám už iba jedného priateľa, ešte zo strednej školy...

Akú ste mali hodnosť, keď ste roku 1954 — ako 35-ročný odchádzali z Ministerstva vnútra?

— Bol som podplukovník.

Popri vás sa často objavuje aj meno vášho spolupracovníka Kohouteka, ktorý bol údajne predávačom topánok a vo väzniciach za kultu sa vyznamenal ako sadista. Čo robí teraz?

— Tiež je dôchodca, býva v Prahe na Letnej.

V dome, v ktorom bývate, býva aj Milan Moučka, známy aj ako šéf ŠTB na Slovensku, kam ho dosadil Bacílek. Istý čas — po odchode z bezpečnosti — bol riaditeľom Jáchymovských baní, kde pracovali jeho obete. Neviete, čo robí teraz?

— Nie. Už dlhší čas spolu nerozprávame.

Ste ešte členom KSČS?

— Nie. Vylúčili ma roku 1955, po zatknutí.

Výšku rozsudku nad vami z roku 1957, kedy vás súdili pre „porušenie povinnosti verejného činiteľa" uvádzajú noviny rôzne. Aký bol teda rozsudok a koľko ste boli vo väzení?

— Vyšší vojenský súd v Příbrami ma odsúdil na 9 rokov väzenia. Amnestia rozsudok znížila na 6 rokov a ďalšia amnestia na 4 roky. Vo väzení som bol celkom dva a pol roka, prepustili ma teda skôr. Zníženie trestu ovplyvnilo aj moje dobré chovanie vo väzení...

Väzenie ste teda opustili skôr, ako ti, ktorých ste pomáhali odsúdiť, hoci — nezaškodí zdôrazniť, už v roku 1955 ste vypovedali pravdu o pozadí procesov, pomeroch v Ruzyni atď. Ohradili ste sa proti rozsudku?

— Nie, prijal som ho, neodvolal som sa.

Zatkli vás však roku 1955 a súdili až roku 1957?

— Znamená to, že som bol dva roky vo vyšetrovacej väzbe. Áno, máte pravdu, taká dlhá vyšetrovacia väzba bola nezákonná, ale nesťažoval som sa, a ani teraz sa, samozrejme, nesťažujem, veď keď som bol ja pri moci, u niektorých ľudí trvala vyšetrovacia väzba podstatne dlhšie a niektorí z tých súdruhov boli úplne nevinní.

Dovoľte otázku: máte štyri deti, dve z nich už majú vlastné rodiny. Aký je vzťah vašich detí ku vám ako otcovi? Pri tejto otázke myslím aj na vašu častú kritiku v novinách, o čom deti zrejme vedia...

— Vedia... Ich vzťah ku mne je normálny... Myslím na ich vonkajší vzťah, do ich vnútra nevidím... (Po chvíľke mlčania a zotretí sĺz, Bohumil Doubek zopakoval: „... vonkajší vzťah je normálny..." a dodal: Najmladší, 14-ročný syn dostal nedávno nervový šok, týždeň nechodil do školy. Dakto telefonoval do nášho bytu, on zdvihol slúchadlo a ten anonym sa ho spýtal, či sa jeho otec — vrah a zloduch už obesil. Takých telefonátov bolo viac a neprestávajú. Veľa ľudí sa telefonicky pýta, prečo som sa už neobesil?... Telefón už nezdvíham a nikomu ani neotváram dvere.

Nemáte náhodou nejaké zaujímavé dokumenty z vyšetrenia dr. Clementisa a iných?

— Nie. Keby som bol mal, boli by mi ich zobrali pri bytovej prehliadke, ktorú robili po mojom zatknutí.

Zatkli vás roku 1955, hovoríte, že už vtedy ste písomne vypovedali pravdu o vyšetrovaní dr. Clementisa, dr. Husáka a iných, o metódach vyšetrovania a že to bolo dôležité svedectvo, obsahujúce mnohé nepríjemné skutočnosti. Spravili ste tak — hovoríte — bez ohľadu na svoju osobu, pretože tým ste si, samozrejme, nepomohli. Avšak roku 1956 na celoštátnej konferencii KSČS — ako sa o tom možno dočítať aj z mimoriadneho čísla Novej mysle, vás vtedajší minister vnútra Rudolf Barák kritizoval, že pri vyšetrovaní Slánskeho, Clementisa a iných ste neboli dôsledný...

— Áno, a je to do smiechu. Barák mal vtedy k dispozícii moje výpovede, bol predsedom komisie ÚV KSČS pre preverovanie politických procesov. Vo svojich výpovediach som napísal, že Husák, Smrkovský a ihi (ale tieto mená neuverejňujte, aby to nevyzeralo, že to teraz tendenčne hovorím, ale radšej napíšte meno Váleša a iných), sú nevinní. Lebo je pravdou, že mnohí z nich sa k ničomu nepriznali, okrem svojho mena a dátumu narodenia.

Materiály z vyšetrovania proti Clementisovi, Geminderovi a iným ste predkladali ministrovi vnútra vy. Aké boli zásahy bertjovských poradcov pri týchto materiáloch?

— Keď som ich doniesol ministrovi vnútra, či to bol Kopřiva alebo Bacílek, ich prvá otázka bola: videli materiály poradcovia? Ak nie, musel som sa s nimi vrátiť a až potom ich predložiť.

V našej tlači sa objavili viaceré zmienky o poradcoch. Čo by ste vy o nich povedali?

Aké ste mali skúsenosti s nimi, aký bol ich vplyv?

— Nechcem sa na nich vyhovárať a nechcem o nich hovoriť. Iba toľko: skutočnosť, že tu boli, nemožno poprieť. Neboli všetci rovnakí... Chcem však povedať, že ani ja som ich nemusel poslúchať, prečo sa teda vyhovárať na nich?

Prečo ste odišli z Ministerstva vnútra?

— Od roku 1950 som začal pracovať ako politický pracovník sekretariátu ÚV KSČS zároveň aj na Ministerstve vnútra, bol som teda na dvoch pracoviskách. Roku 1953 som požiadal vtedajšieho ministra bezpečnosti K. Bacílka o uvoľnenie zo služieb ministerstva. Bacílek to odmietol, povedal mi, že nie je možné, aby po skončení procesu so Slánskeho skupinou a popravách niektorých z obvinených sa veliteľ vyšetrovania vzdal svojej funkcie. Moja písomná žiadosť o uvoľnenie zo služieb Ministerstva bezpečnosti existuje. Odišiel som však až roku 1954 — vtedy bol ministrom už Barák.

Prečo ste chceli roku 1953 odísť z ministerstva?

— Už som tam nechcel byť. Mal som toho už vyše krku, protivila sa mi tá robota. Nie, nešlo o moje svedomie. Nechcem tým povedať, že nemám svedomie. Vedel som, že budú rozsudky smrti, ale veril som, že nebudú vykonané a oni ich vykonali a to bola tá strašná rana do mojej hlavy. Veď ja som najlepšie vedel, či tí ľudia sú vinní alebo nevinní a ak boli vinní, do akej miery. Ich smrť na mňa zapôsobila strašne. Ale toto nepíšte, kto mne dnes verí?

Aké zmeny nastali na ministerstve po vašom odchode z významnej funkcie šéfa vyšetrovania pre stranických činiteľov?

— Túto funkciu som prestal vykonávať roku 1953, potom som síce pracoval naďalej na Ministerstve vnútra, avšak na správe pre nápravné zariadenia, t. j. na správe väzníc a potom na archívnej správe. Veliteľom vyšetrovania sa po mne stal Moučka. Zástupcom bol Košťál, on mal na starosti vyšetrovanie zatknutých tzv. slovenských buržoáznych nacionalistov, národohospodárskych pracovníkov, interbrigadistov atď. Oni obidvaja boli roku 1956 ešte vo svojich funkciách, hoci ja som už rok predtým o všetkom — po svojom zatknutí — vypovedal.

Nejde len o to, či dvaja zostali vo funkciách, ale dr. Husák a iní zostali vo väzniciach. Ďalšia otázka, pán Doubek: aj vy hovoríte o určitom systéme, ktorý možno nazvať aj strašným mlynom na pohlcovanie nevinných ľudí...

— Systém, ten známy systém, bol na Ministerstve vnútra pred mojím príchodom a zostal tam aj po mojom odchode. Systém nebol v mojej osobe, bol som iba jeho služobníkom. Tým sa nechcem vyhovárať, veď nik ma tie veci nenútil robiť. Stal som sa súčasťou toho systému, to je moja vina. Keď som toto všetko videl, mal som odísť, ale ja som tak, žiaľ, nespravil.

Môžete o tom systéme hovoriť bližšie, konkrétnejšie?

— Treba si uvedomiť vtedajšiu celkovú situáciu v Európe, vo svete a najmä u nás v Československu. Bola to teória zostreného triedneho boja, budovanie socializmu sa chápalo dogmaticky, boli to udalosti v Maďarsku, Rajkov proces, atď. Akákoľvek úchylka od oficiálnej línie, od zostrovania triedneho boja — to bol zločin. Hocijaký prejav proti línii sa charakterizoval ako protištátny čin. Aj ja som to tak chápal, mal som vtedy 30 rokov. Tak to bolo aj pri vyšetrovaní Slánskeho skupiny. Veril som: porušili líniu, dopustili sa protištátneho zločinu.

Avšak tí ľudia, a mám na mysli najmä dr. Clementisa, boli obvinení aj z ďalších nezmyslov, napríklad, že boli špiónmi atď. A na to predsa bolo treba dôkazy...

— Áno, súhlasím. Sám som hovoril Kopřivovi a neskôr aj Bacílkovi, aby mi poradili, kde zohnať dôkazy na usvedčenie Slánskeho, Clementisa a iných zo špionáže a zrady. Odpoveď znela: tu máš Rudé právo, prečítaj si, čo o tých zradcoch a ich špionážnej činnosti píše súdruh Václav Kopecký, a to sú tie dôkazy, ktoré hľadáš. Bacílek mi a mojim spolupracovníkom hovoril: len vyšetrujte, doneste nám ich výpovede — také, aké chceme, lebo vy nevlete všetko, čo vieme o nich my „hore", my najvyšší funkcionári...

V decembri 1952 vo väznici Ruzyň pochovali okrem iných aj ministra zahraničných vecí dr. Vladimíra Clementisa. Boli ste pri jeho pochovaní?

— Bol, ale neoficiálne, bol som sa pozrieť. Pri pochovaní boli prokurátori, sudcovia, z Ministerstva vnútra tam bol Moučka, jeho zástupca Lédl a ini. Bola to hrozná noc. Ja som tam nebol do konca. Odpadol som. Vlem, nie som anjel, ale vtedy som odpadol. Prečo? Ja som tých ľudí poznal z väzby, dobre som ich poznal. Či niekto chce alebo nechce, medzi vyšetrovanými a nami vyšetrovateľmi, keď sme stáli na opačných stranách barikády, sa vytvorili určitý vzťah.

Nepamätáte si, čo povedal dr. Clementis pred popravou?

— Už si to nepamätám.

Vy ste oznamovali pani Lide Clementisovej popravu jej manžela...

— Áno, vo väzení. Bola vo väzení aj po jeho poprave. Chcela odo mňa nejakú pamiatku po popravenom manželovi. Dal som jej jeho fajku... Nechcem sa vylepšovať, ale minister o tom nesmel vedieť ...

Ako sa choval dr. Vladimír Clementis vo väzení?

— Veľmi statočne. Jeho popravili medzi poslednými. Bol to človek. Statočný chlap. Vlem, z mojich úst to znie divne... Vlem, nie som anjel, neznižujem svoju zodpovednosť ... (A Bohumil Doubek, kedysi jeden z najmocnejších mužov tejto republiky, znova zaslzil).

Po krátkej odmlke Doubek pokračoval:

— Nie, nechcem nikým a ničím znižovať svoju zodpovednosť. Som na konci svojho života. Po opustení väzenia som dostal tbc, vyoperovali mi polovicu pľúc. Som ťažko chorý, mám kornatenie srdca, ťažko sa mi hovorí, ruky mám ochrnuté, sám sa nemôžem ani oholiť, preto tak hrozne vyzerám. Ale vtedy, keď som tie veci robil, som bol zdravý. Život som si pokazil sám a nechcem pokaziť ešte viac svojou zbabelosťou. Preto som už roku 1955 všetko napísal. Áno, veril som tomu, ale to ma neospravedlňuje. Nechcel som škodiť, ale škodil som, uvedomujem si svoju vinu. Ale nič si nepíšte, ja najprv počkám na komisiu súdruha Pillera.

Aký je váš názor na vyjadrenia dr. Urválka?

— Jeho vyjadrenie sa mi nepáči. Prečo sa vyhovára? Pomôže mu to? Pomohlo by to mne, keby som sa tiež vyhováral? Jeho výhovorky mu nezazlievam preto, že všetko háže na bezpečnosť, má ona svoju zodpovednosť. Urválek bol tiež kolleskom, aj ja som bol, ale ani on, ani ja sme nemuseli byť. Kto nás nútil? Nik! Ani jeho, ani mňa. Niektoré tie kolleska nebolo treba hnať, boli sme aj sami iniciatívni ...

Často spomínate svoje výpovede z roku 1955, kedy ste — ako prvý bez prinútenia povedali pravdu o metódach vyšetrovania, o pozadí s dr. V. Clementisom, dr. Husákom, a iných skutočnostiach. Poznal vaše výpovede Barák a Novotný?

— Myslím, že áno, som o tom presvedčený. Počul som, že A. Novotný si moje výpovede so záujmom prečítal, avšak — ako je známe — nič z toho nevyvodil. Poznal aj Kohoutkove výpovede.

Na rozdiel od K. Bacilka hovoríte otvorenejšie, priznávate si svoju vinu, nezvaľujete ju na iných, nevyhovárate sa. Povedzte, ako to všetko, tie hrozné deformácie, obludné zločiny, bolo možné? Kde hľadať korene?

— Boli to známe vplyvy, zvonku i odzrkadľovanie našej vnútornej situácie. Úlohu zohralo aj falošné chápanie stranickej disciplíny, nechápte to však ako moje ospravedlnenie, veď každý človek má a vždy musí mať svoj vlastný rozum. Mal som ho predsa aj ja, a preto som zodpovedný. Nie som malý chlapec a ani gašpar, a preto nebudem svoju vinu zvaľovať na iných. Nebudem hovoriť: ja som nevedel, netušil, atď. Keď som roku 1955 vyšiel z väzenia, dozvedel som sa, že za všetky tie zločiny ŠTB som zodpovedný iba ja a Kohoutek. S tým nesúhlasím. Mohol som to všetko robiť iba ja, iba my dvaja s Kohoutkom? Mohol som dať ja alebo Kohoutek príkaz na zatknutie generálneho tajomníka KSČS Rudolfa Slánského? Mohol som ja ovplyvňovať rozsudky? Priznal som si svoj podiel zodpovednosti, nepopieram to ani dnes.

Toľko Bohumil Doubek. Je pochopiteľné, že jeho obete by mu vedeli dať aj iné otázky. Jeho odpovede uverejňujeme bez komentára. Ak sú v niečom nedostatočné, neúplné, zrejme ich niektorí súdruhovia doplnia. Tak, ako to veľmi jasne, presvedčivo a vecne spravili vo svojej reakcii na rozhovory s Bacilkom súdruhovia dr. G. Husák a B. Graca.

SMENA, 19. júna 1968, str. 3.

BESEDA, č. 24/68, 15. júna 1968, str. 9. a 10. 17/181/XI

SLOVO MÁ SPRAVODLIVOSŤ

V dnešnom čísle uverejňujeme dokončenie besedy o spôsoboch, ako odčiniť krivdy spáchané v minulosti v oblasti poľnohospodárstva.

BESEDA: Ide nám aj o praktickú stránku veci. Kde a na koho sa majú roľníci, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom cítia byť v minulosti poškodení, obrátiť?

DR. ŠKOTTA: Mnohé problémy sa dajú riešiť hneď, podľa doteraz platných predpisov. V tých prípadoch, kde roľníci boli odsúdení v správnom konaní, môžu sa dožadovať nápravy už teraz a to obnovou konania alebo protestom okresnej prokuratúry. Prípady, v ktorých roľníci boli odsúdení v trestnom konaní, treba riešiť v rehabilitačnom zákone.

Doc. dr. ŠTEFANOVIČ: Už teraz môže každý žiadať o rehabilitáciu, nemusí čakať až na zákon o rehabilitácii. Prípady roľníkov protizákonne odsúdených v správnom konaní sa dajú riešiť hneď. Chyby, ktoré sa stali pri realizácii vládneho nariadenia č. 50, môžu sa napraviť dohodou o náhrade za prikázaný inventár, pričom, pochopiteľne, treba opäť odlišovať medzi zavineným a nezavineným obrábaním pôdy. Vyriešiť tieto záležitosti je v moci miestnych a okresných NV. ONV by mohli tieto prípady vyriešiť vždy naraz v celej obci. Ak doterajšie predpisy nevyhovujú, treba ich zmeniť. Nároky roľníkov sa majú realizovať. Treba sa nám ešte pozastaviť pri nárokoch družstevníkov, aj tých, ktorých majetok prešiel do štátnych majetkov a pri nárokoch dedičov. Dobre hospodáriace družstvá by mali vyplácať splátky z mŕtveho a živého inventára. Družstevníci si túto záležitosť musia vybaviť sami v družstve. Iné je, keď družstvo prešlo do štátneho majetku či iného podniku. Vlastníctvo pôdy ostáva, zmenil sa iba užívateľ. Štátne majetky majú na vyplatenie inventára prostriedky. Treba len, aby ich zaplánovali. Výnimku však tvorí pôda. Vlastník môže žiadať vrátenie pôdy len vtedy, ak môže zaručiť jej obrábanie. Keby sa mohla upraviť otázka vlastníctva pôdy, mnoho by sa vyriešilo. V Maďarsku napríklad pôdu preplácajú.

J. GROHMAN: Je samozrejmé, že tam, kde sa krivdy roľníkom stali, treba ich napraviť. Nebudeme však robiť takú rehabilitáciu, ktorá by siahala na základy socializácie. Treba zdôrazniť, že rehabilitácie nepôjdu v plnej miere na konto štátnej pokladne. Náklady budú musieť znášať JRD a ŠM.

Dr. ŠKOTTA: A čo s tými, ktorí majú zdroj príjmov v inom zamestnaní? Niektorí si ponechávajú na obrobenie 0,5 ha pôdy a o ostatnú pôdu sa nestarajú. Toto možno v nejednom prípade označiť aj za špekulačné. Osoby nepracujúce na pôde, zamestnanci ako vlastníci, sú povinné postarať sa o obrobenie celej pôdy im patriacej. Ak nevedia zabezpečiť obrobenie celej výmery, na rozdiel od malých a stredných roľníkov sa im nedáva možnosť ponechať si časť pôdy pre vlastné obrobenie. MNV v takom prípade môže prikázať do obrobenia celú výmeru. Dnes cítia potrebu rehabilitácie aj títo vlastníci pôdy, tí zamestnanci, ktorí v minulosti zanechali pôdu pre lístkový systém na potraviny, pre úpravy detských prídavkov, keď bolo vlastníctvo a využívanie poľnohospodárskej pôdy na tarchu. Dnes je výhodné na doplnenie výživy užívať aj poľnohospodársku pôdu, lebo spomenuté obmedzenia pominuli. Netreba zabúdať, že JRD a ŠM začali opustenú pôdu riadne užívať, do pôdy investovali, postavili potrebné budovy, zaobstarali inventár a pod. Teraz, keby túto pôdu vypustili, mohla by im vzniknúť aj škoda. JRD a ŠM sú opravnené žiadať do pôdy a zariadenia vložené náklady. Ak vlastník neuhradí tieto náklady, nemôže sa mu vypustiť pôda do vlastného užívania. Túto povinnosť si mnohí neuvedomujú. Chceme plnú rehabilitáciu tam, kde treba nevinne odsúdeným roľníkom vrátiť občiansku česť, ale otázka, ako riešiť záujem o pôdu zo strany zamestnancov — kovoroľníkov, to je otázka otvorená a čaká na riešenie.

J. GROHMAN

BESEDA: Dotkli ste sa už aj ďalšieho problému — dedenia pôdy. Je to naša ďalšia otázka.

Doc. dr. ŠTEFANOVIČ: Dedič pôdy sa stáva vlastníkom. Vlastníctvo trvá, hoci vlastník pôdu neužíva. Pokiaľ je vlastník výkonným roľníkom, a chce pôdu užívať, musí sa mu vyčleniť. Keď je roľník a zdedí pôdu, musí ju dostať do vlastného užívania, lebo má povinnosť riadne ju obrobiť. Keď nie je roľníkom, národný výbor môže podľa vl. nar. 50 rozhodnúť, že táto pôda ostáva v užívaní socialistického sektoru, že sa mu nevracia. Toto však národné výbory nerobia a to je chyba, lebo nevyužívajú právnu normu, ktorá by ľuďom vysvetlila, na čo majú nárok a na čo nie. Dedičí sú u nás zvyknutí pýtať 0,5 ha. Pôda by sa mala však vrátiť ako účelový celok výkonným roľníkom — tá zásada platí! Robotník alebo úradník však nemajú predpoklady pôdu odborne obrobiť, preto nemajú ani nárok na pridelenie pôdy. Veď keby sme dávali po pol hektári každému, kto si zažiada, poškodila by sa nám veľkovýroba. Pokiaľ je to malá výmera, možno hovoriť o záhradke. Jedná sa o plochu 400 m². Na túto výmeru by mal mať u nás právo každý občan, ako to ustanovuje občiansky zákonník, a myslím, že aj družstevník by mal mať takéto právo, lebo družstevníkom sa záhumienky menia a nemajú vždy istotu pre trvalé obrobenie. Družstevník by mal mať 400 m² trvale.

Ing. RADEV: ONV by mali určovať náhradu za užívanie pôdy len v tých prípadoch, keď vidia, že ide o sociálny prípad. To sa hovorí v § 15. Ja sa však nepamätám, že by sa to niekedy stalo. Pamätám sa na jeden prípad zo stredného Slovenska. Starému, vyše osemdesiatročnému človeku zobrali pôdu, kone, mal len 190 korún dôchodku, nevládal robiť a iné príjmy nemal. Keď sme na mieste prípad riešili, vedeli sme, že vládne nariadenie nepovoľuje mu niečo zaplatiť. Po dlhom dohadovaní sme konečne ako tak našli spôsob, ako tomu človeku aspoň niečo dať. Aj tak si myslím, že keby sa bolo vládne nariadenie 50 dodržovalo presne, nemuselo by byť zďaleka toľko zla ako je. Nie je pravda, že neboli pokusy odstrániť niektoré nedostatky spomínaného vládneho nariadenia. Pred 4 rokmi požiadalo Poverenníctvo poľnohospodárstva a výživy Generálnu prokuratúru a Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy, aby sa urobili zmeny, ktoré umožnia vyplatiť inventár aspoň v sociálnych prípadoch. Odpoveď bola — nedá sa to. Takých odpovedí mám na kilá. A to, čo sme pre sociálne prípady urobili, to je kvapka v mori. Pokiaľ ide o kovoroľníkov, takých prípadov je veľa v Malokarpatskej oblasti. Čo s takým kovoroľníkom, ktorý má 20 árov vinice a obrába si ju dobre? Nemôžeme povedať — uplatníme voči tebe vládne nariadenie č. 50 z roku 1955, lebo pôdu neobrábaš. Čo teraz? Práve v takých prípadoch sa krivila línia tohto nariadenia. Nariadenie sa uplatňovalo nesprávne, keď síce vlastník pôdu obrobil a splnil výrobné úlohy, ale neplnil dodávky. Kde sa vo vládnom nariadení hovorí, že keď sa neplnia dodávky, možno pôdu zabrať?

Dr. ŠKOTTA: Ale ešte k otázke dedenia pôdy. Keď hovoríme, že pôda patrí tomu, kto na nej pracuje, musíme sa toho držať aj v prípade dedenia. Chcel by som poukázať na nedostatky doterajšej právnej úpravy. Podľa predpisov môže dediť pôdu každý. Nie je problémom pre štátne notárstvo usporiadať poľnohospodársku pozostalosť, keď je dedičom roľník či družstevník. Tam prebieha celá záležitosť hladko. Keď je však dedičom zamestnanec, situácia je ťažšia. Štátne notárstva by mali dôslednejšie sledovať poplatkovú úľavu pri dedičstve a poplatok vymáhať všade tam, kde dedič nie je členom JRD a užíva poľnohospodársku pôdu. Okrem toho bolo by treba preskúmať, či doterajšia poplatková úprava vyhovuje terajším potrebám u osôb nepracujúcich na pôde.

BESEDA: Tento problém je veľmi markantný najmä v okrese Bratislava-vidiek. Mohli by ste nám priblížiť situáciu na tomto konkrétnom prípade?

A. LIŠKA: V našom okrese sa snažíme otázky dedenia pôdy riešiť tak, že ak má vlastník záujem o pôdu, navrhneme mu, aby vstúpil do družstva. Niet právnej normy, ktorá by usmerňovala, ako to riešiť. A prípadov bude čím ďalej tým viac. Zo strany vyšších orgánov by bolo žiadúce podniknúť kroky na domyslenie tohto problému. Dedič žiadateľ totiž špekuluje: Dajte mi 20—30 árov, ja si to stačím popri svojej robote obrobiť a ostatné si nechajte. Viac ani nechce, lebo mu ide o rodinné prídavky. Ako teda s tými prípadmi? Ďalší problém však je majetkoprávne vyporiadanie sa s roľníkmi alebo bývalými družstevníkmi, ktorých pôda a celý majetok prešiel do ŠM. ŠM pôdu prebral a hospodári na nej na základe darovacej zmluvy, ktorú členovia JRD podpisovali. V zmluve sa hovorilo, že sa vzdávajú nárokov na pôdu v prospech štátu, teda že pôdu štátu darujú.

BESEDA: Mohli by ste povedať, ako to s tými darovacími zmluvami vyzeralo v praxi?

A. LIŠKA: Robili sme presvedčovaciu kampaň. Družstevníkom sa vysvetlilo, že sa môžu stať zamestnancami majetku so všetkými jeho výhodami. Boli upozornení na to, že pôdu darujú. Štátne majetky však pôdu preberali aj keď majetkovoprávne záležitosti neboli usporiadané. Situácia teraz je však ťažšia o to, že v našom okrese sa v súčasnosti začala vyplácať družstevníkom časť vneseného inventáru. Niekde 80 percent, niekde 50 percent. Tí bývalí družstevníci, ktorých pôda prešla s celým majetkom družstva do ŠM, to vidia a domáhajú sa tiež vyplatenia svojho vkladu, veď oni sú aj teraz vlastníkmi pôdy a ostatného vneseného inventára, aj keď jeho hodnota je už iná. Ako však ten bývalý družstevník k tomu príde, veď to ani nemusela byť jeho vina, že pre zlý hospodársky stav bolo družstvo pričlenené k ŠM, to bola chyba vedenia JRD a nie jednotlivca.

BESEDA: Roľníctvo ako celok bolo diskriminované. Najviac krívd sa však napáchalo najmä na súkromne hospodáriacich roľníkoch. Ako to bude s rehabilitáciou v ich prípade?

J. GROHMAN: S touto problematikou sa zaoberáme už od roku 1964. Chceme dosiahnuť zrovnoprávnenie súkromných roľníkov s družstevníkmi. Tu však treba rozlišovať medzi dvomi skupinami súkromne hospodáriacich roľníkov. Nejde tak o produkčné oblasti, kde je socializácia ukončená, ale hlavne o horské a podhorské oblasti, kde majú súkromne hospodáriaci roľníci stále veľké zastúpenie. Pokiaľ ide o typické horské podmienky, o súkromne hospodáriacich roľníkov tam žijúcich, to sú prípady, ktorých sa rehabilitácia ani tak v pravom slova zmysle nedotýka, ako skôr úpravy zásad vzťahov medzi štátom a súkromne hospodáriacimi roľníkmi v oblasti trhových vzťahov, materiálneho zabezpečenia výroby a ekonomických vzťahov, a to v podstate na podmienky, aké má socialistický sektor. Do vlády je už pripravený návrh ako postupovať voči súkromne hospodáriacim roľníkom. V budúcnosti (ako sa hovorí v návrhu) pokiaľ ide o dodávky, bude roľník odpredávať to, čo bude považovať za vhodné, a to všetkým poľnohospodárskym nákupným organizáciám i spracovateľským podnikom za nákupné ceny a občanom bude môcť predávať za voľné ceny. V oblasti materiálno-technického zabezpečenia dôjde tiež k zrovnoprávneniu. Aj ceny sa vhodne upravia. Odporúčame vláde, aby aj súkromne hospodáriaci roľníci dostávali diferenciálny príplatok v podobe tzv. úhradovej subvencie, s tým, aby sa prostriedky použili na ďalšie zveľadenie poľnohospodárskej výroby. Treba povedať, že socializácia, tak, ako prebiehala v horských oblastiach, nebola vždy správna. Stávalo sa, že do družstiev a ŠM sa na základe vládneho nariadenia 50 včleňovala aj ladom ležiaca pôda, a tak sa do socialistického sektoru dostávala tá najhoršia pôda, ktorá si vyžadovala veľké náklady na zúrodnenie. Ide nám o to, aby sa na všetkej pôde dobre hospodárilo. Preto práve úhradové subvencie majú za úlohu umožniť neustále udržiavať pôdu, aby pri jej prípadnom prevzatí socialistickým sektorom, bola prínosom. Chcel by som však povedať, že sa vôbec nevzdávame socializácie ani v podhorských oblastiach, netreba ju však robiť prenáhlene. Je to dlhodobá perspektíva, ktorá musí prihliadať na spoločensky vynaložené náklady. Sú pripravené aj návrhy, podľa ktorých si roľníci budú — ak o to prejavia záujem — môcť zakladať Združenia súkromne hospodáriacich roľníkov.

BESEDA: Je pochopiteľné, že v našej besede nemôžeme vyčerpať všetky problémy, ktoré sa dotýkajú nastolených otázok. Preto skôr, než by sme sa vám poďakovali za to, že ste pozvanie prijali a prišli na našu besedu, radi by sme vám ešte nakoniec dali slovo.

DR. ŠKOTTA: Hodnotiac minulosť a používanie právnych predpisov v poľnohospodárstve, treba vidieť veci aj tak, že mnohokrát sa porušovali nariadenia aj preto, že výkonní pracovníci na národných výboroch neboli na patričnej úrovni a aj preto, že sa podceňoval samotný výkon právnych predpisov. Na miesta boli dosadzovaní nekvalifikované sily, právnici sa zaznávali. Ani na MNV neboli kvalifikované sily, a tak sa predpisy často porušovali. Nemožno im to ani zazlievať, v predpisoch boli veľmi často zmeny. Je však otázne, či bude správne, aby aj v budúcnosti bolo vládne nariadenie č. 50 v doterajšom rozsahu vo výkone miestnych národných výborov. Bolo by vari dobre rozšíriť právomoc ONV a preniesť výkon tohto nariadenia do jeho právomoci.

Doc. dr. ŠTEFANOVIČ: Mal by som len dve poznámky. 1. V skupine, ktorá vypracovávala návrh nových stanov JRD, sme boli zo Slovenska len dvaja právnici. Aj to napríklad svedčí o podceňovaní právnych pracovníkov. 2. Podľa mňa treba vládne nariadenie 50 zrušiť. Má síce dobré tendencie, ale je zle vypracované. Treba uzákoniť nový predpis, ktorý jasne povie: na to máš nárok, na to nemáš. Aby mal občan dôveru v právo, lebo ono býva zdiskreditované i predpismi.

A. LIŠKA

J. GROHMAN: Je správne, že sa vláda bude zaoberať koncepciou o samostatne hospodáriacich roľníkoch, bude to na osoh celej spoločnosti, lebo ide o podchytenie ich výroby a o zamedzenie vyľudnenia niektorých oblastí. I keď tieto zámery neznamenajú nejaké zvýhodnenie súkromne hospodáriacich roľníkov voči socialistickému sektoru.

Ing. RADEV: Vieme, ako sa o právnikoch hovorilo, že sú to byrokrati a pritom práve také bezdôvodné podceňovanie narobilo obrovské množstvo chýb. Na úsekoch pozemkových úprav na väčšine ONV a OPZ nenájdete pracovníka s kvalifikáciou HTÚP. Potom sa niet čo čudovať, že sa projekty HTÚP schvaľujú aj s chybami. Pracovníci, ktorí teraz túto agendu vykonávajú, majú svoju (inú) náplň a veci HTÚP robia len popri nej. Teraz by sa naozaj malo dbať na to, aby v budúcnosti na každom úseku bol zodpovedný pracovník s primeraným vzdelaním.

A. LIŠKA: Všetky právne normy sme mali možnosť vidieť uplatnené v praxi. Najmä my dolu na okresoch vieme, ako sa s nimi ťažko narába. Boli by sme preto radi, keby sa zákonné opatrenia upravili tak, aby sa problémy, ktoré stále narastajú, dali riešiť rýchlo a pohotovo.

Besedu viedli:
K. ŠKVARKOVÁ, Š. VELAS

BESEDA, č.24/68, 15.6.68, str. 9. a 10.